

Helge Bonset stelt in het vorige nummer van *LTM* (2016-3) de vraag 'Wat is er mis met het Manifest Nederlands op School?'. Bonset plaatst kritische kanttekeningen bij de boodschap en trekt bedoelingen, draagvlak en deskundigheid van de boodschappers, de meesterschapsteams Nederlands, in twijfel. Het Manifest vertoont inhoudelijk volgens hem een gebrek aan samenhang, op onderdelen vertelt het oud nieuws of gaat het juist voorbij aan de stand van kennis en is het vaag over gewenste kennisinhouden; bovendien claimt het een te grote inbreng voor de universiteiten. Eigenbelang, een 'valse suggestie van eensgezindheid' en een gebrek aan kennis van het schoolvak kenmerken volgens Bonset de opstellers van het Manifest. Als aangesproken personen vatten wij, de meesterschapsteams Nederlands, zijn kritische bijdrage op als een dringende uitnodiging om een aantal mogelijke misverstanden uit de weg te ruimen. Eerst komt de inhoud aan de orde, daarna verhelderen we enkele van onze bedoelingen.

Inhoud

Samenhang

De samenhang tussen de stellingen van het Manifest is gebaseerd op het principe van *constructive alignment* (Biggs, 1999): leeractiviteiten van leerlingen worden bepaald door afstemming tussen beoogde leerresultaten, instructie en evaluatie. Het Manifest plaatst daarom in de eerste stelling de beoogde leeropbrengst voorop: bewuste geletterdheid. Daaruit vloeien keuzes voort voor de didactiek, inhoud en toetsing van het schoolvak in de stellingen 2–6. Méér ruimte in de didactiek dus voor denkvaardigheid en voor beproefde – maar in de praktijk weinig verbreide – didactische methoden die de nieuwsgierigheid en creativiteit van leerlingen prikkelen. Méér inhoud door verdieping – vooral op het gebied van taal en communicatie – en verrijking van vaardigheden met kennis en inzicht. En toetsing die hierop aansluit door bewuste geletterdheid in de eindtermen op te nemen en aan schrijfvaardigheid een grotere plaats toe te kennen in het examen. Op deze vakdidactische stellingen volgen nog twee randvoorwaardelijke: om goede kwaliteit te kunnen bieden is het nodig de werkdruk voor

docenten te verminderen (7) en alle betrokkenen bij het schoolvak actiever te laten samenwerken (8).

Weinig nieuws?

Op een aantal punten brengt het Manifest inderdaad geen nieuws maar beoogt het langgekoesterde wensen of beproefde didactische inzichten uit de theorie eindelijk in praktijk te brengen of wijder te verbreiden. Helaas is het in het verleden vaak niet gelukt om dat te verwerkelijken, onder meer omdat vakwetenschap en schoolvak decennialang met de ruggen naar elkaar toe hebben gestaan in plaats van samen op te trekken. Het voorstel om schrijfvaardigheid centraal te toetsen en daarbij te werken met een panel van beoordelaars is, zoals algemeen bekend, eerder gesneuveld omdat het financieel niet haalbaar zou zijn. In andere landen én bij het Nederlandse staatsexamen blijkt dit echter wel mogelijk. Reden genoeg om het gezamenlijk nogmaals te bepleiten voor een kernvak, ook vanwege het grote maatschappelijke belang dat er wordt gehecht aan schrijven en om kostbare reparaties in het hoger onderwijs te beperken.

Meer vakinhoud

Welke nieuwe vakinhoud is gewenst en hoe verbind je vaardigheden met kennis en inzicht zodat de verregaande verkaveling in domeinen en deelvaardigheden kan worden tegengegaan? De uitdaging is om bestaande ideeën te verzamelen en tot een samenhangend geheel te smeden, mét het waardevolle uit het huidige curriculum dat dient te worden behouden. Dat is een opgave waarmee de meesterschapsteams onder meer in drie symposia al een begin hebben gemaakt. Op 30 maart 2016 vond een vierde symposium plaats waar ruim vijftig docenten, vakdidactici, wetenschappers en andere deskundigen zich richtten op dit speerpunt uit het Manifest: meer inhoud en samenhang. We zijn heel benieuwd hoe de contouren van een curriculum gericht op bewuste geletterdheid zich verder gaan aftekenen. We zullen een aantal veelbelovende en inspirerende ideeën uitwerken tot lesmateriaal en bijbehorende (na)scholing voor docenten aanbieden.

Achtergronden

Belangen

Welke belangen zijn gediend bij het Manifest Nederlands op School? Eerst en vooral die van leerlingen en docenten op de middelbare school en die van studenten en docenten in vervolgopleidingen. Die belangen zijn gediend bij het herstel van de relaties tussen de universiteiten, het hbo en het voortgezet onderwijs. De zorg voor het moedertaalonderwijs op de middelbare scholen is aan de universiteiten enkele decennia onvoldoende geweest, waardoor het schoolvak en de vakdidactiek te weinig voeding hebben gekregen vanuit de neerlandistiek en, andersom, de schoolpraktijk nauwelijks invloed uitoefende op het universitaire onderzoek en onderwijs. Die verwijdering verklaart dat er nog geen pasklaar antwoord ligt voor de vakinhoudelijke invulling: er is een kennisachterstand ontstaan die snel moet en kan worden ingehaald. Ziedaar de achtergrond van een

landelijk initiatief ter versterking van de geesteswetenschappen. Universiteiten hebben geld uitgetrokken om de rol van de vakdidactiek binnen hun opleidingen te vergroten en om duurzamere contacten te bewerkstelligen tussen wetenschappers en docenten in de scholen.

Breed draagvlak

Ons streven naar een breed draagvlak berust op de overtuiging dat een curriculumverandering niet zonder brede steun kan. De nagestreefde toenadering tussen vakwetenschap en schoolvak krijgt tot nu toe bijval van vele betrokkenen, omdat zij het gemeenschappelijke belang inzien en graag samen optrekken: in de eerste plaats leraren Nederlands in het voortgezet onderwijs en neerlandici aan universiteiten en hbo-instellingen, maar ook onder meer het sectiebestuur Nederlands van Levende Talen, de curriculumontwikkelaars van SLO, vakdidactici en de Taalunie staan zeer welwillend tegenover ons initiatief. Absolute eensgezindheid is een illusie, iedereen erbij betrekken is ondoenlijk, maar het is opvallend dat een overgrote meerderheid van de ruim tweehonderd geraadpleegde vo-docenten op conferenties in Tilburg (75%) en Groningen (90%) het streven naar bewuste geletterdheid onderschrijft.

Saai?

En dan is er, tot slot, de vermeende saaiheid van het vak Nederlands. Die heeft veel stof doen opwaaien bij de lancering van het Manifest want in veel media werd deze typering breed uitgemeten en opgeklopt. Begrijpelijk dat dit weerstand heeft opgeroepen, vooral bij leraren in het voortgezet onderwijs. Het Manifest zelf is op dit punt genuanceerder dan de berichtgeving erover in de media: 'Veel docenten Nederlands geven heel inspirerend en bevlogen les, maar toch is niemand echt helemaal tevreden over het vak.' Maar klopt het etiket 'saai' wel? Vanwege de ophef sprak het voor ons vanzelf dat meer onderzoek hiernaar van belang

is en dat is inmiddels in uitvoering. Hopelijk nuanceert en verrijkt dit ons zicht op hoe havo- en vwo-leerlingen het vak in de bovenbouw ervaren. Het belang van Nederlands als kernvak wordt door niemand in twijfel getrokken, ook niet door leerlingen. Bonsets bewering dat er geen probleem meer zou bestaan als leerlingen maar positiever over Nederlands zouden oordelen, lijkt ons dan ook wat naïef. Zoals we in het Manifest uiteenzetten, zijn er tal van andere redenen om nu zorg te besteden aan groot onderhoud van het schoolvak. Een interessante en uitdagende taak waar wat ons betreft velen aan kunnen en moeten bijdragen. ■

Erwin Mantingh, Theo Witte, Peter-Arno Coppen & Ton van Haafden, namens de Meesterschapsteams Nederlands

LITERATUUR

- Biggs, J. (1999). What the student does: Teaching for enhanced learning. *Higher Education Research and Development*, 18, 57–75.
 Bonset, H. (2016). Wat is er mis met het Manifest Nederlands op School? *Levende Talen Magazine*, 103(3), 36–37.

MANIFEST NEDERLANDS OP SCHOOL

- 1 Bewust geletterd
- 2 Doen maar ook denken
- 3 Vorm maar ook inhoud
- 4 Meer samenhang
- 5 Beloon inzicht
- 6 Toets ook schrijven landelijk
- 7 Minder werkdruk
- 8 Samenwerking en uitwisseling

Op de site <vakdidactiekgw.nl/manifest-nederlands-op-school> staan de volledige tekst van het Manifest en het Dossier Bewuste Geletterdheid. Dat laatste bevat onder meer verslagen van de symposia in 2015 en een aantal andere relevante bronnen. Onder 'Nieuws' is berichtgeving te vinden over de reacties en ons weerwoord.